

MATKAKERTOMUS 17.-19.6.2014, MA

Matkakohde ja -aika: Norja, Oslo 17.-19.6.2014

Kokouksen aihe: Safe Food Tomorrow's Challenges –seminaari, EFSA Advisory Forum

Osallistajat Evirasta: Matti Aho

Yhteenveto

Neuvoa-antavan foorumin (AF) 52. kokous pidettiin poikkeuksellisesti Norjassa, Norjan tieteellisen elintarviketurvallisuuskomitean (VKM) kutsusta. Kokousta edelsi VKM:n organisoima tiedeseminaari. Seminaarissa pohdittiin EFSA:n työn riippumattomuutta ja läpinäkyvyyttä. Norjalaiset tiedekomiteoiden jäsenet esiintyivät. Varsinaisessa AF:n kokouksessa pääanniksi muodostui EU:n yhteisen riskinarviointiagedan eli EFSA:n ja jäsenvaltioiden riskinarviointiorganisaatioiden lähemmän yhteistyön kehittäminen. Varsinaisten teemojen käsittely alkanee tästä. Tieteellisen yhteistyön tiekartta vuosille 2014-2016 vahvistettiin. Erityisruokavalio, ravitsemus ja allergiat paneeli (NDA) ja sitä tukeva EFSA:n ravitsemusyksikkö esittäytyivät.

Seminaari Safe Food Tomorrow's Challenges Oslon yliopistolla

Norjan tieteellinen elintarviketurvallisuuskomitea oli organisoinut 10-vuotisjuhlakseen kaksi rinnakaista seminaaria, kansainvälisille vieraille suunnatun ja norjalaisille sidosryhmille suunnatun. Komitea on organisoitu muista pohjoismaista poikkeavalla tavalla, irralleen virastoista ja yliopistolaitoksesta. Siksi yhteydet sidosryhmiin ovat sille erityisen tärkeitä. Norjankielisessä seminaarissa esiteltiin VKM:n eri hankkeita, mm. luomuelintarvikkeiden vertailu tavanomaisiin on herättänyt laajaa yhteiskunnallista keskustelua Norjassa ja asiasta kiihkoiltiin edelleen.

Kansainvälisessä seminaarissa EFSA:n uusi pääjohtaja Bernhard Url linjasi Avoin EFSA –ohjelman, jolla on tarkoitus vastata arvosteluun EFSA:n riskinarvioinnin väitetyistä riippumattomuuden puutteesta. Url katsoo selkeästi EFSA:n ja jäsenvaltioiden riskinarviointiorganisaatioiden yhteistyön suuntaan.

Professori Alberto Alemanno (Pariisi, New York) esitti ajatuksen joukkoistamisen käyttöönotosta. Hän tarkoitti lähinnä sitä, että eurooppalainen riskinarvioinnin menettelytapa voisi hyötyä alan teollisuuden palveluksessa olevien tutkijoiden ja asiantuntijoiden panoksesta, joka siis tällä tavoin saataisiin käyttöön riippumattomuusvaatimusten estämättä. Alemanno ehdotti jonkinlaista kuulemismenettelyä, joka on itse asiassa käytössä yhteiskunnallisesti kiistanalaisimpien EFSA:n mielipiteiden julkisessa kuulemisessa (esimerkiksi Bisfenoli-A). Alemannon ajatuksia laajentaen, jo nyt julkisena järjestettäviin kuulemisiin voivat osallistua myös panelien ulkopuoliset tutkijat, eri intressiryhmät sekä tavalliset kansalaiset. Urlin mukaan toistaiseksi käydyt julkiset kuulemiset ovat työllistäneet EFSA:n virkamiehiä pelättyä vähemmän. Alemannon ehdotus herättää pohdiskelun myös EFSA:n mielipiteiden vertaisarvioinnista ts. siitä, ovatko mielipiteet meta-arviointien tapaan tiedettä vai vain tieteellisiin meta-arviointeihin perustuvia julistuksia. Tauolla haastattelemani norjalainen panelisti (NDA) katsoi, että nykyisin vertaisarviointi tehdään panelin sisällä mielipiteen muodostusprosessin yhteydessä.

Lyonin Kansainvälisen syöpätutkimusviraston (IARC) Christopher Wild esitteli konseptiaan ympäristön ja perimän yhteisvaikutuksesta syövän synnyn ennustamisessa. Wild katsoi, että syöpätutkimus hyötyy epidemiologisesta näkökulmasta, jonka ei pitäisi antaa hukkaa geneettisen informaation tulvan alle.

Lontoon Imperial Collegen Alan R. Boobis selitti yksityiskohtiin menevässä esityksessään eri tapoja arvioida myrkkujen yhteisvaikutuksia. Metodologisesti kenttä on vielä kovassa liikkeessä ja siksi lainsäätäjän on vaikea pysytellä tieteen perässä.

Norjalaisten panelistien esityksissä ei kuultu kovin mullistavia. Trine Husøy esitteli malleja, joilla painotetaan erilaisia julkaisuja, kun panelin mielipidettä valmistellaan. Hilde Kruse kertasi zoonosien merkitystä kansanterveydelle. Trond Raforss kertoi ilmastomuutoksen vaikutuksista elintarviketurvallisuuteen.

GMO-panelin puheenjohtaja Joe Perry pohti menettelytapoja GM-tuotehyväksyntään liittyen, erityisesti GM- ja tavanomaisten kasvien erojen havaitsemisessa. Lopuksi Saksan BfR-viraston viestintäjohtaja Astrid Epp esitteli BfR:n konseptin kuluttajaystävällisestä riskiprofiilista. Jälleen huomiota kiinnitti se, että tässä esitetään vaihtoehtoja mahdolliseksi kuluttajan itse suorittamaksi riskinhallinnaksi, mutta ei mitään siitä, mitä elintarvikealan toimijan tulisi tehdä riskinhallinnassa.

Kokouksen kulku

Uutena jäsenenä esiteltiin PL:n ja CH:n edustajat. Poissa olivat LT, IS ja GR. Hallintokomitean puheenjohtaja Sue Davies ja varapuheenjohtaja Piergiuseppe Facelli olivat paikalla lähes koko kokouksen ajan.

Hallintokomitean puheenjohtajiston tervehdys

Sue Davies totesi, että taloustilanne Euroopassa on vaikea ja se ei ole ollut vaikuttamatta EFSA:n ja jäsenvaltioiden riskinarviointiorganisaatioiden työhön. Davies viittasi taannoiseen konsulttien arviointiraporttiin: arviointijärjestelmän pitkän aikavälin kestävydestä on pidettävä huolta, eurooppalaista riskinarviointikapasiteettia on ylläpidettävä, työn korkeasta tieteellisestä laadusta on pidettävä kiinni, avoimuus ja läpinäkyvyys ovat jatkossa oleellisia arvoja. Sidosryhmien on kyettävä luottamaan EFSA:n arviointien riippumattomuuteen. Lääke voi olla paneelien työn avaaminen. Tulosten ymmärrettävyyteen ja saavutettavuuteen on kiinnitettävä huomiota. Yhteinen eurooppalainen riskinarviointiagenda mahdollistaa yhteisten resurssien tehokkaamman käytön. Datan kerääminen on oleellinen EFSA:n tehtävä ja agendalla on myös datan avaaminen ensin jäsenvaltioille ja jatkossa myös kolmansille osapuolille.

Piergiuseppe Facelli korosti AF:n roolia yhteisen eurooppalaisen riskinarviointiagendan luomisessa ja eurooppalaisen riskinarviointikapasiteetin käytön optimoinnissa.

Pitkässä keskustelussa palattiin kysymykseen jäsenvaltioiden oman riskinarviointikapasiteetin ylläpitämisestä, myös siinä mielessä, että miten jäsenvaltioista pystytään jatkossa ylipäättään tarjoamaan päteviä tutkijoita EFSA:n paneeleihin. Esille nousi myös riippumattomuusvaatimuksista kehitetty byrokraatia, jonka arveltiin menneen liiallisuuksiin. Tieteellisen tutkimuksen rahoituksen kysymykset, mm. HORIZON2020 ohjelman edellyttämä kumppanuus teollisuuden kanssa nousivat keskusteluun. EFSA:n mielipiteiden vertaisarvioinnin menettelytavat mm. julkinen kuuleminen saivat huomiota. Myös kerätyn datan käyttöön ja omistajuuteen palattiin. Pääjohtaja Urlin näkemyksiä myötäillen todettiin, että nyt luotu riskinarviointin järjestelmä perustuu tutkijoiden vapaaehtoisuuteen ja siten kysymykset luottamuksesta ovat herkkiä. Keskustelussa peräänkuulutettiin myös EFSA:lle lisääntyvää roolia kriisien hallinnassa. Mielipiteiden säännöllistä päivittämistä ehdotettiin, samoin panostusta riskinarviointin menettelytapojen yhtenäistämiseen ja viestintään.

Tieteellisen yhteistyön tiekartta 2014-16

EFSA:n Stef Bronzwaer esitteli valmiiksi hiotun asiakirjan, jonka ydin on se, että erityisten avustusten ja sopimusten rinnalle tuodaan kaksi uutta yhteistyön syventämisen välinettä, raamisopimukset jäsenvaltioiden riskinarviointiorganisaatioiden kanssa sekä teemalliset avustukset (2016 2+2 M€). Kurssit edistyneestä riskinarviointista avataan jäsenvaltioiden asiantuntijoille (50 k€) ja Focal Point – toiminnalle suunnataan 40 % lisää rahoitusta (75 k€).

Keskustelussa esitykset otettiin myönteisesti vastaan, joskin epäilijöitäkin oli (SP). Pääjohtaja Url selitti raamisopimuksia aiemmin keskustelussa olleen osaamiskeskusidean valossa. Nyt hän esitti, että tässä yhteydessä voitaisiin kehittää suurempien ja pienempien jäsenvaltioiden kesken jonkinlaista kaveriapua. Periaatteellisempaa pohdiskelua käytiin siitä, tulisiko koko riskinarvioinnin valmistelutyön vastuuta siirtää jäsenvaltioiden hartioille EMEA-mallin tai pestisidiarvioinnin mukaisesti.

EU:n yhteinen riskinarvioinnin agenda

EFSA:n Jeffrey Moon esitteli valmisteluasiakirjat, jotka perustuvat AF:n keskusteluihin joulukuun 2013 kokouksessa. Asiakirjassa ehdotetaan RA kapasiteetin lisäämiseen, datan keräykseen ja käyttökelpoisuuden parantamiseen, RA:n metodiseen yhtenäistämiseen, tutkimukseen sekä informaation jakamiseen suunnattuja toimia mutta myös lista aihealueista, joilla riskinarvioinnit olisivat tarpeen.

Keskustelussa esitys toivottiin tervetulleiksi, joskin toivelistaus riskinarvioinnin hankkeista todettiin keskeneräiseksi. Asian jatkokehittelyä varten päätettiin perustaa työryhmä, johon ilmoittautuivat tavanomaiset aktiivit (DE, FR, NL, DK, SE, SP), mutta myös joukko pienempiä jäsenvaltioita (SI, HU, LUX).

Vuoden 2015 toimintasuunnitelma

Pääjohtaja Url esitteli asiakirjan lyhyesti. Se otettiin vastaan kiitoksin.

Riskinarvioinnin metodien yhtenäistämisen verkosto

EFSA:n Bernard Bottex esitteli asian puhelimitse. Asiasta on käyty keskustelua pitkään, koska verkostolle ei ole löytynyt sopivaa toimintakenttää. Vuosittaisessa kokouksessa on keskitytty kemiallisen riskinarvioinnin metodeihin.

Keskustelussa toisteltiin aiemmat argumentit. Verkosto halutaan pitää yleisenä, ei spesifisenä esimerkiksi keskittymään kemiallisen riskinarvioinnin menetelmiin. Uutena ehdotettiin (FI) työtapojen mukauttamista siten, että metodien eri alueita voitaisiin käsitellä sopivissa alaryhmissä. EFSA valmistelee keskustelun pohjalta ehdotuksen uudeksi toimeksiannoksi syksyn AF:n kokoukseen.

Akryyliamidia koskevan mielipiteen valmistelu

Asiaa valmistelevan työryhmän puheenjohtaja Peter Fürst selosti puhelimitse mielipiteen valmistelun aikataulua. Muutoksia ei ole tulossa, luonnosasiakirja saadaan valmiiksi heinäkuuksi 2014, jolloin käynnistetään julkinen kuuleminen. Kuulemisen kommenttien käsittely vienee pitkään, joten lopullisen mielipiteen vahvistamisen aikataulua ei ole tarkoitus enää kiristää. SE:n ja DK:n (ja ehkä myös DE:n ja FR:n) pettymykseksi sanamuoto, jolla akryyliamidin aiheuttamaa syöpäriskiä tullaan luonnosasiakirjassa kuvaamaan, on laimea.

Keskustelussa kysyttiin onko luonnosasiakirjassa otettu huomioon aiheesta tehdyt epidemiologiset tutkimukset. Fürst selitti moneen kertaan, että oli otettu, mutta että eri tutkimusten tulosten vaihtelu ei anna mahdollisuutta yksiselitteisen kuvan piirtämistä riskin suuruudesta. NL arvioi sanamuodon vastaavan kansallisen riskinarvioinnin lopputulemaa koko väestön osalta, mutta korkean riskin populaation osalta asia ei ole ehkä näin selvä. NL:n riskinarviointi tulee julkaistavaksi vasta EFSA:n julkisen kuulemisen jälkeen.

Ravintolisiä, täydennettyjä elintarvikkeita, uuselintarvikkeita ja erityisruokavalmisteita koskevan haittavaikutusverkoston (Nutrivigilance) käynnistystapaaminen

FR selosti Pariisissa 12.6. pidetyn kokouksen kulkua. Verkoston perustaminen on herättänyt runsaasti mielenkiintoa ja alustava kokous todettiin yhdessä erinomaisen hyödylliseksi.

HoA –ryhmän työ elintarvikekriisien hallinnan työkalujen yhtenäistämistä

SP esitteli Heads of Food Safety Agencies –ryhmässä valmistellun työn, joka ensisijaisesti liittyy riskien hallintaan.

Keskustelussa asiakirja todettiin mielenkiintoiseksi. EFSA:n rooliin kuuluu tässä ennakointi ja riskiviestintä. EFSA:n kannalta kyky nopeaan vasteeseen on oleellista.

NO:n raportti tavanomaisten ja luonnonmukaisesti tuotettujen elintarvikkeiden eroista

NO esitteli raporttia, jonka lopputulema on yllätyksetön: norjalaisissa olosuhteissa eroja ei juuri löydy. Raportti oli herättänyt luomutuotannon puolustajat jonkinlaiseen vastarintaan ja vilkas yhteiskunnallinen - siis ei tieteellinen - keskustelu oli tullut VKM:lle odottamatta.

Keskustelussa raporttia kiiteltiin, mutta sen kustannuksia ja poliittista mielekkyyttä epäiltiin.

ESFA:n tietovarasto- ja datatiekarttahankkeet

EFSA:n Mary Gilsenan selosti puhelimitse hankkeiden etenemistä. Tiekartan mukaisessa aikataulussa ollaan.

Erityisruokavalio, ravitsemus ja allergiat paneeli (NDA) ja sitä tukeva EFSA:n ravitsemusyksikön esittäytyminen

EFSA:n ravitsemusyksikön johtaja Valeriu Curtui esitteli NDA paneelin ja sitä tukevan yksikön toimintaa. Kiinnostavaa on, että EFSA on käynnistänyt omatoimisesti (self tasking) arvioinnin kolmansista maista tuotavista perinneruokalajeista tulevan uusielintarvikelainsäädännön valossa. EFSA ei ole aloittanut Euroopassa käytössä olevien tai käytettäväksi haluttavien yrttien ja kasvien (botanicals) arviointia uusielintarvikemenettelyä käyttäen vaan odottaa tässä mandaattia komissiolta.

Keskustelussa kysyttiin terveys- ja ravitsemusväitteiden arvioinnissa mahdollista synergiaetua rehujen lisäaineiden arviointijärjestelmän kanssa. Vastauksen mukaan kontakteja tällä akselilla ei ole ollut. Painonhallintatuotteiden arviointi toivotettiin tervetulleeksi.

Tulevien riskinarviointihankkeiden luettelointi

EFSA:n Jeffrey Moon totesi, että EFSA oli vastaanottanut luetteloita tulevista hankkeista muutamilta jäsenmailta (FI:tä ei mainittu, vaikka lista on lähetetty). Listoja ei jaettu. FR kertasi omat suurimmat hankkeensa (antimikrobiresistenssi, erityiselintarvikkeiden haittavaikutukset, voimakkaat makeuttajat, pestisidien yhteisvaikutus). NO kertoi kalaa koskevasta riski-hyöty –hankkeestaan. Keskustelussa sivuttiin myös yhteistyötä Seralini et al. tulevan artikkelin arviointiin liittyen.

CY nitraatti/nitriitti vauvojen pullovesissä

CY esitti tutkimustaan äidinmaitokorvikkeiden laimentamiseen tarkoitettujen pullovesien nitraatti/nitriitti – pitoisuuksista. Tuotemerkkien erot olivat huomattavia ja korkeat pitoisuudet toistuivat samoissa tuotemerkeissä. Riskinhallintatoimiin on ryhdytty.

AT riskien vertailu

AT esitteli riskien hankettaan, jossa eri elintarvikeriskejä oli vertailtu keskenään jonkinlaisella Delphi-menetelmällä. Riskiodotuksia oli kysely myös tavallisilta kuluttajilta. Tuloksena oli syntynyt karttoja, jota osoittavat kohteita riskinhallintatoimille. Mykotoksiineista, raskasmetalleista, zoonooseista ja eläintaudeista oli tehty oma syventävä vertailunsa.

Keskustelussa selvisi, että AT valmistelee riskien vertailua myös kasvinterveydessä. Toivoin yhteistyötä FI:n kanssa.

EFSA:n tiedekonferenssit 2015

EFSA:n Herbert Deluyker kertoi Milanon EXPO-näyttelyyn liittyvistä seminaarisuunnitelmista. Puhujalista kaippaa vielä täydennystä. Ehdotuksia puhujista ja eri sessioiden vetäjistä voi tehdä 18. heinäkuuta 2014 asti.

Nousevien riskien verkoston toimeksiannon päivitys

EFSA:n Julienne Kleiner esitteli uuden, tarkennetun toimeksiannon. Muutokset toivotettiin tervetulleiksi.

EFSA:n konsultaatio tutkimushankeaiheista Horizon 2020 ohjelmaan liittyen

EFSA:n Jeffrey Moon esitteli mallin, jolla EFSA:n mielipide muodostetaan melko laajan konsultaation avulla. Mielipide julkaistaan ja sen sisältöä markkinoidaan komission tiedepääosaston suuntaan. Vuoden 2014 tutkimushankeaiheita voi esittää mukaan EFSA:n listalle vielä heinäkuun 2014 loppuun asti.

Asiantuntijoiden yhteystiedoista luodun tietokannan (EDB) viisivuotisarviointi

EFSA:n Jeffrey Moon esitteli lyhyesti arvioinnin johtopäätökset. Tietokanta on ollut lähinnä EFSA:n paneelien käyttämä. Asiantuntijoiden ja asiakkaiden kannalta järjestelmä ei ole järin käyttäjäystävällinen.

Tutkijavierailuohjelma

SP esitteli myönteisiä ensikokemuksiaan mallista. EFSA:n Stef Bronzwaer vahvisti, että ohjelmaa jatketaan ainakin syksyn 2014 ajan.

Paneelien täydennyshaku

EFSA:n Juliane Kleiner muistutti avoimena olevasta panelistien hausta. Muiden mukana FI:tä muistutettiin, että hakemuksia on tullut toistaiseksi vähän.

PO riskinarviointiseminaari

PO kertoi organisoivansa 25.6.2014 elintarviketurvallisuuden riskinarviointiin ja laboratoriotyöhön liittyvän seminaari Lissabonissa

SE:n punaisen lihan syöntisuositukset

SE kertoi, että Livsmedelsverket antaa tieteelliseen riskinarviointiin perustuvan punaista lihaa koskevan syöntisuosituksen, jonka sisältö on se, että punaisen lihan syönti pitäisi rajoittaa 500 g/vk, lihavalmisteiden osuus tästä tulisi olla mahdollisimman vähäinen. Suuruusluokka vastaa pohjoismaisia ravitsemussuosituksia. Taustalla ovat mm. IARC:n arviot punaisen lihan syönnin assosioitumisesta paksunsuolen ja peräsuolen syöpiin.

Seuraava kokous on 24.-25.9.2014 Venetsiassa